

УДК 338.45:330.322

Ю. О. Швець,
к. е. н., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Запорізький національний університет
А. С. Капшук,
магістр за спеціальністю фінанси, банківська справа та страхування,
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЗА УМОВ ЗМІННОСТІ ФАКТОРІВ ОТОЧУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА

Y. Shvets,
PhD in Economics,
A. Kapshuk,
student,
Zaporizhzhya national University

FEATURES OF THE INVESTMENT PROJECTS IMPLEMENTATION AT THE INDUSTRIAL ENTERPRISE UNDER CONDITIONS OF VARIABILITY OF THE ENVIRONMENTAL FACTORS

У статті проаналізовано та систематизовано існуючі підходи вчених до трактування поняття інвестиційний проект. Виокремлено класифікаційні ознаки інвестиційних проектів. Визначено основні етапи та особливості реалізації інвестиційних проектів на промислових підприємствах. Обґрунтовано перелік загроз, які чинять негативний вплив на процес реалізації інвестиційного проекту. Запропоновано шляхи покращення процесу реалізації інвестиційних проектів.

In this article are analyzed and systematized the existing approaches of scientists to the interpretation of the concept of investment project. Determined classification features of investment projects. The main stages and features of investment projects in the industry. Grounded list of threats that make a negative impact on the realization of the investment project. Proposed ways to improve the process of investment projects realization.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний проект, інвестиційна діяльність, етапи реалізації інвестиційного проекту, промислове підприємство.

Key words: investments, investment project, investment activity, implementation phases of the investment project, industrial enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В останні роки виникають проблеми щодо ефективності реалізації інвестиційних проектів на промислових підприємствах. Саме тому важливо проаналізувати всі аспекти ефективного залучення інвестицій, починаючи з огляду національного законодавства, підготовки якісної інвестиційної пропозиції і закінчуючи безпосереднім супроводом інвестора в процесі реалізації проекту. Крім того, необхідно провести аналіз інформації щодо реального стану залучення інвестицій у світі та Україні. Одночасно, зниження частки залучення інвестиційних ресурсів вкрай негативно впливає на процес реалізації інвестиційного проекту на

промислових підприємствах, що засвідчує актуальність дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблем реалізації інвестиційних проектів займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, а саме: Попов В.П., Семенов В.П., Васіна А.А., Грицай Т.Л., Базилевич В., Савчук В.П., Гайдис Н.М., Бірман Г., Щукін Б.М. та ін.

Проте ця проблематика є не повністю дослідженою, адже питання визначення ефективних форм і способів реалізації інвестиційних проектів на промислових під-

Таблиця 1. Підходи вчених до визначення сутності дефініції "інвестиційний проект"

Вчений	Трактування поняття
1	2
Попов В.П., Семенов В.П. [12, с. 37]	Інвестиційний проект є комплексом взаємопов'язаних заходів для вкладання капіталу протягом обмеженого періоду часу з метою отримання доходів у майбутньому [12, с. 37]
Васіна А.А. [3, с. 35]	Інвестиційний проект – це вкладення грошових коштів у реальне виробництво, яке представлено у вигляді системи взаємопов'язаних у часі, просторі та об'єднане з ресурсами заходів і дій, що виконуються з метою його реалізації [3, с. 35]
Грицай Т.Л. [4, с. 273]	Інвестиційний проект – системно обмежений і закінчений комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових, розрахункових та конструктивно-технічних заходів, що забезпечує окремий напрям стратегічного розвитку суб'єкта господарювання, обґрунтовує необхідність інвестиційних ресурсів та включає систему відповідних управлінських рішень з ціллю досягнення конкретних результатів за умов обмеженості ресурсів та чітко визначених строків [4, с. 273]
Базилевич В. [1, с. 13]	Інвестиційний проект – цілеспрямоване, заздалегідь опрацьоване, заплановане створення, модернізація фізичних об'єктів, технологічних процесів, технічної та організаційної документації, сукупність матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, а також управлінських рішень і заходів з їх виконанням [1, с. 13]
Бірман Г. [2, с. 137]	Під інвестиційним проектом розуміють комплекс взаємопов'язаних заходів щодо вкладання лімітованої кількості ресурсів, у тому числі інтелектуальних, матеріальних, людських для отримання запланованого результату та досягнення поставлених цілей [2, с. 137]
Щукін Б.М. [14, с. 67]	Інвестиційний проект – це спеціальним способом підготовлена документація, що містить максимально повний опис і обґрунтування всіх областей майбутнього інвестування [8, с. 67]

Джерело: [1; 2; 3; 4; 8; 12].

приємствах в умовах глобалізації й інтернаціоналізації економіки потребують додаткових досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження існуючих підходів до трактування поняття інвестиційний проект, характеристика етапів реалізації інвестиційних проектів, визначення основних проблем інвестиційної діяльності промислових підприємств та виокремлення шляхів їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

З переходом України до ринкової економіки перед підприємствами досить гостро постає проблема залучення фінансових ресурсів та підвищення рівня інвестиційної активності. Цю проблему можна вирішити шляхом реалізації інвестиційних проектів, що сприятиме залученню іноземного капіталу, розв'язанню економічних та соціальних проблем країни, розширить експортні можливості, а також підвищить ефективність економіки в цілому.

На сьогоднішній день серед українських та зарубіжних вчених існує безліч думок з приводу сутності інвестиційного проекту. Цей термін широко використовується, однак єдиного підходу до трактування поняття немає (табл. 1).

За результатами проведеного дослідження можна відзначити, що інвестиційний проект — це взаємопов'язана система, яка складається із сукупності взаємозалежних заходів, які виконуються проектною командою за умови обмеженості ресурсів, часу виконання проекту, негативного впливу чинників інвестиційного ринку на реалізацію проекту та спрямовані на досягнення поставлених цілей в короткостроковій перспективі.

Доцільно відзначити, що основною метою інвестиційного проекту є отримання прибутку, досягнення соціального, економічного ефекту. У науковій літературі існує чимало підходів

щодо класифікації інвестиційних проектів за різними ознаками (рис. 1).

Відповідно до проаналізованих класифікацій [3; 7; 10] доцільно зробити висновок, що в існуючих класифікаціях проектів існують розбіжності у визначенні видів проектів та не враховуються динамічні процеси в глобальному середовищі, існують ключові розходження між основними класифікаційними ознаками інвестицій-

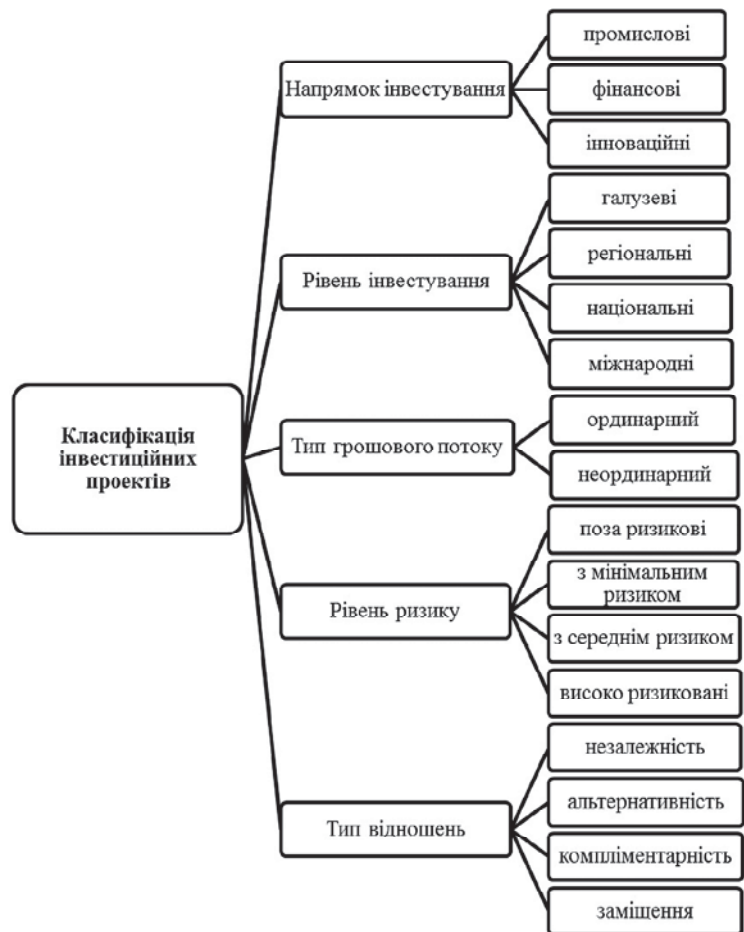

Рис. 1. Класифікація інвестиційних проектів

Джерело: [3; 7; 10].

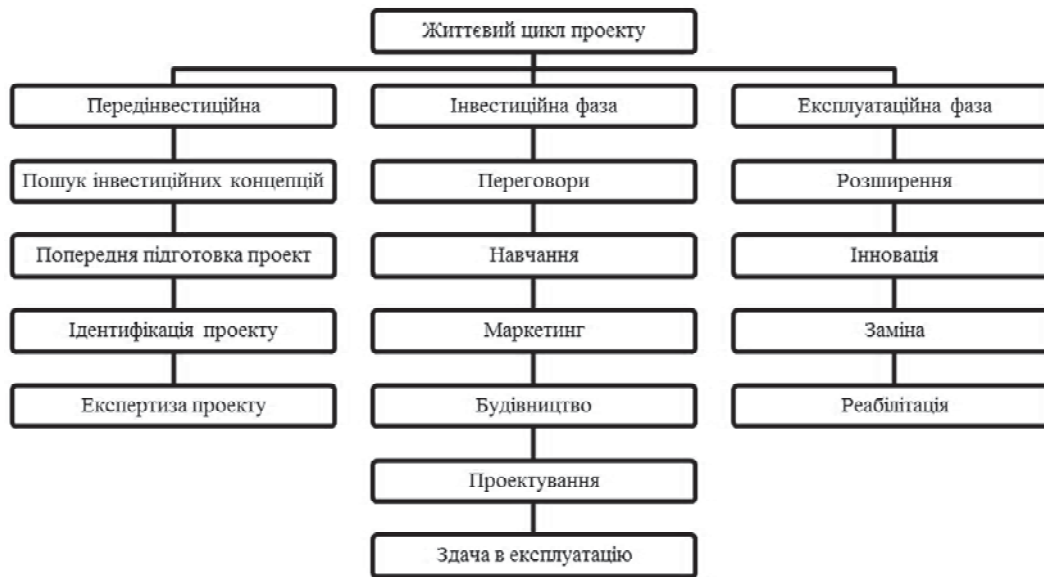

Рис. 2. Етапи реалізації інвестиційного проекту

Джерело: [10, с. 231].

них проектів. Систематизації існуючих підходів та виокремлення окремих особливостей інвестиційних проектів відображає економічну природу і багатогранність причин, проявів, ефектів інвестиційних проектів, що в подальшому може становити вагомий теоретичний базис для підвищення ефективності процесу інвестування.

Розробка та реалізація інвестиційного проекту на промислових підприємствах займає значний проміжок часу, починаючи від розробки ідеї і закінчуючи її впровадженням. Відповідно до програми промислового розвитку ООН (UNIDO) розробка і реалізація інвестиційного проекту на промислових підприємствах — це процес, що складається з трьох етапів:

- передінвестиційного;
- інвестиційного;
- експлуатаційного [12, с. 78—80].

Більшість вчених виділяють у життєвому циклі проекту наведені вище етапи, однак доповнюють ще одним — етапом закриття проекту.

На передінвестиційному етапі відбувається обґрунтування ідей проекту, формування портфелю проектів та підписання договорів. На інвестиційному етапі відбувається виконання всіх проектних робіт і безпосередньо здача проекту в експлуатацію. Експлуатація і обслуговування здійснюються на експлуатаційному етапі.

Слід відзначити, що успішна реалізація інвестиційного проекту залежить від своєчасної і якісної розробки плану його здійснення. Такий плановий документ у практиці інвестиційного менеджменту — це календарний план реалізації інвестиційного проекту.

Календарний план реалізації інвестиційного проекту — це вид оперативного планування інвестиційної діяльності, що включає обсяги, терміни і виконавців робіт, пов'язаних з реалізацією інноваційного проекту [5, с. 275].

Основні елементи інвестиційного проекту мають ретельно контролюватися зі сторони керівництва про-

ектом. Основними принципами побудови ефективної системи контролю в процесі реалізації інвестиційного проекту мають бути:

- наявність чітких планів;
- наявність реальної системи звітності;
- наявність ефективної системи аналізу фактичних показників та тенденцій;
- наявність ефективної системи реагування.

Реалізація інвестиційних проектів на промислових підприємствах може здійснюватися двома способами, а саме:

1. Реалізація проекту діючим підприємством, що випускає різні види продукції. Вихідний баланс підприємства відображає структуру й вартість власних і позикових коштів підприємства, виражену в показнику WACC (середньозважена вартість капіталу).

2. Реалізація проекту за схемою проектного фінансування зі створенням спеціальної проектною компанії Special Purpose Vehicle (SPV), засновниками якої можуть бути різні зацікавлені в проекті організації й підприємства.

Зважаючи на важливість реалізації інвестиційних проектів, доцільно проаналізувати рівень інвестиційної

Рис. 3. Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку області

Джерело: [7].

активності промислових підприємств. У 2015 р. в економіку Запорізької області іноземними інвесторами вкладено 21,7 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) (рис. 3).

З рисунка 3 видно, що зменшення капіталу за 2015 р. становить 129,8 млн дол. США (у т.ч. за рахунок курсової різниці — 120,6 млн дол. США).

За 2015 рік інвестиції надійшли з 49 країн світу. З країн ЄС з початку інвестування внесено 714,7 млн дол. США інвестицій (76,7% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу — 217,0 млн дол. США (23,3%) (рис. 4).

Протягом 2015 р. на підприємствах промисловості зосереджено 610,8 млн дол. США (65,6%), що в порівнянні з 2014 р. менше на 106 млн дол. США або на 17,3%, у т.ч. інвестовано за 2015 р. до: переробної — 538,6 млн дол. США; добувної промисловості і розроблення кар'єрів — 19,9 млн дол. США; з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря — 52,3 млн дол. США. За 2015 р. серед галузей переробної промисловості у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів внесено 229,0 млн дол. США, у виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів — 150,9 млн дол. США, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування — 94,6 млн дол. США, у виробництво електричного устаткування — 52,9 млн дол. США.

Відповідно до результатів проведеного дослідження доцільно відзначити, що для промислових підприємств характерним є ряд проблем у залученні фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних проектів. До загроз, які чинять негативний вплив на процес реалізації інвестиційного проекту, слід віднести:

- 1) відсутність єдиної цілісної концепції реалізації інвестиційних проектів;
- 2) відсутність стратегії економічного розвитку промислового підприємства;
- 3) відсутність чіткого плану реалізації та програми дій, що значно впливає на швидкість реалізації проектів;
- 4) нестача інформації про результати реалізації інвестиційних проектів;
- 5) недостатній рівень оцінки економічної доцільності реалізації інвестиційного проекту;
- 6) нерозуміння керівництвом підприємств необхідності залучення інвестицій;
- 7) нестача вільних фінансових ресурсів;
- 8) відсутність державного фінансування;
- 9) брак іноземного капіталу;
- 10) складність фінансового стану промислових підприємств;
- 11) незацікавленість підприємств у реалізації інвестиційних проектів.

На нашу думку, основними шляхами щодо ліквідації загроз інвестиційного ринку та покращення процесу реалізації інвестиційних проектів є:

Основні країни-інвестори

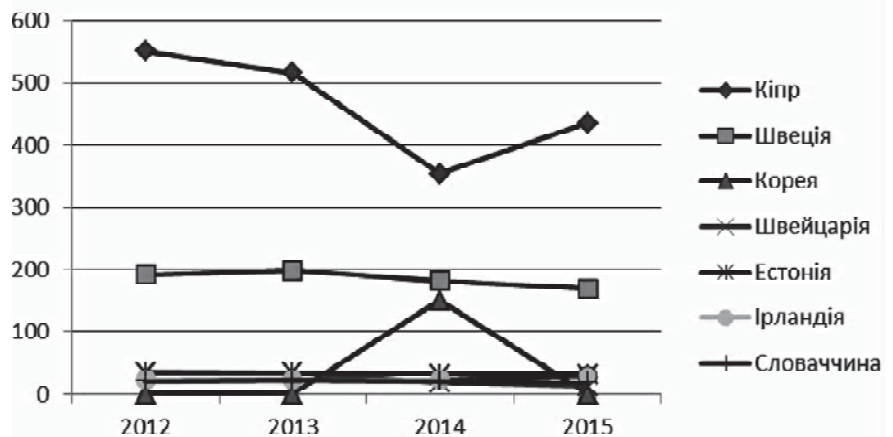

Рис. 4. Динаміка обсягів інвестицій з основних країн інвесторів

Джерело: [7].

1) поліпшення організаційних, правових та економічних умов діяльності інвесторів в Україні;

2) розвиток і комплексне використання доступних та можливих джерел залучення інвестиційних ресурсів як внутрішніх, так і зовнішніх;

3) запровадження дієвих механізмів гарантування і страхування усіх інвестиційних проектів від можливих ризиків;

4) удосконалення організаційної структури промислового підприємства з виділенням центрів, які б здійснювали планування та контроль за інвестиційною діяльністю;

5) встановлення ефективної системи збору, обробки, систематизації та зберігання інформації в процесі реалізації інвестиційного проекту;

6) створення оптимальної системи оперативного управління інвестиційною діяльністю;

7) здійснення постійної адаптації промислових підприємств до змінних умов зовнішнього середовища;

8) створення нормативно-правової бази щодо регулювання діяльності інвесторів;

9) налагодження фінансового розвитку підприємств;

10) забезпечення державної підтримки промислових підприємств щодо фінансування інвестиційних проектів;

11) поліпшення економічної ситуації в країні, що дозволить налагодити функціонування підприємств.

ВИСНОВКИ

Таким чином, у процесі дослідження було розглянуто існуючі підходи вчених до трактування сутності інвестиційних проектів. Було з'ясовано, що інвестиційний проект — це система, яка складається із сукупності взаємозалежних заходів, що виконуються проектною командою за умови обмеженості ресурсів, часу виконання проекту та спрямовані на досягнення поставлених цілей в короткостроковій перспективі. Одночасно до основних етапів реалізації інвестиційного проекту доцільно віднести передінвестиційний, інвестиційний та експлуатаційний. За сучасних умов розвитку було з'ясовано, що у 2015 р. на підприємствах промисловості зосереджено інвестицій у розмірі 610,8 млн дол. США (65,6%), що в порівнянні з 2014 р. менше на 106 млн дол. США або на 17,3%. Відповідно серед проблем

щодо реалізації інвестиційних проектів варто визначити:

- 1) відсутність чіткого плану реалізації та програми дій, що значно впливає на швидкість реалізації проектів;
- 2) брак іноземного капіталу;
- 3) складність фінансового стану промислових підприємств;
- 4) незацікавленість підприємств в реалізації інвестиційних проектів.
- 5) нестача інформації про результати реалізації інвестиційних проектів.

Отже, на нашу думку, основними шляхами щодо підвищення ефективності реалізації інвестиційних проектів є: запровадити дієві механізми гарантування і страхування усіх інвестиційних проектів від можливих ризиків; удосконалити організаційну структуру промислового підприємства з виділенням центрів, які б здійснювали планування та контроль за інвестиційною діяльністю; створити оптимальну систему оперативного управління інвестиційною діяльністю; створити нормативно-правову базу щодо регулювання діяльності інвесторів.

Література:

1. Базилевич В. Методичні аспекти оцінки масштабів тіньової економіки / В. Базилевич, І. Мазур // Економіка України. — 2004. — № 8. — С. 36—44.
2. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт / Пер. с англ. — М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, 1997. — 587 с.
3. Васина А.А. Финансовая диагностика и оценка проектов / А.А. Васина. — СПб.: Питер, 2004. — 447 с.
4. Грицай Т.Л. Інвестиційний проект як економічна категорія [Електронний ресурс] / Т.Л. Грицай // Фінанси, облік і аудит. — 2011. — Вип. 18. — С. 272—278. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2011_18_34
5. Давидов І.С. Контролінг: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / І.С. Давидов. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 343 — 370 с.
6. Запорізька область — регіон можливостей [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://investmentzp.org.ua/?go=katalog&catid=26&podcatid=56>
7. Инвестиции: учебник / А.Ю. Андрианов [и др.]; отв. ред. В.В. Ковалев, В.И. Иванов, В.А. Лялин. — [2-е изд., перераб. и доп.]. — М.: ТК "Велби", "Проспект", 2008. — 584 с.
8. Лисиця Л.В. Інвестиційний проект як економічна категорія [Електронний ресурс] / Л.В. Лисиця // Управління розвитком. — 2014. — № 2. — С. 108—110. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_2_45
9. Мамотенко Д.Ю. Оцінка ефективності інвестиційних проектів [Електронний ресурс] / Д.Ю. Мамотенко. — Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/32_13.pdf
10. Основи інвестиційно-інноваційної діяльності: навч. посіб. / За наук. ред. В.Г. Федоренка. — К.: Алерта, 2004. — 431 с.
11. Инвестиционная деятельность: учебн. пособ. / Н.В. Киселева, Т.В. Боровикова, Г.В. Захарова и др. / Под ред. Г.П. Подшиваленко, Н.В. Киселевой. — [2-е изд., стер.]. — М.: Кнорус, 2006. — 432 с.
12. Попов В.П. Организация и финансирование инвестиций / В.П. Попов, В.П. Семенов. — СПб.: Питер, 2001. — 224 с.
13. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств: навч. посіб. / Д.М. Черваньов. — К.: Знання-Прес, 2003. — 622 с
14. Щукін Б.М. Інвестування: курс лекцій / Б.М. Щукін. — К.: МАУП, 2004. — 216 с.
15. Яценко В.Ф. Оцінка інвестиційних проектів: вітчизняна та зарубіжна практика [Електронний ресурс] / В.Ф. Яценко, Г.О. Земська. — Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/7490>

References:

1. Bazylevych, V. and Mazur, I. (2004), *Metodychni aspekty otsinky masshtabiv tin'ovoi ekonomiky* [Methodological Aspects of the shadow economy], *Ekonomika Ukrainy*, vol. 8, pp. 36—44.
2. Byrman, H. And Shmydt, S. (1997), *Ekonomicheskyj analiz ynvestytsyonnykh proektov* [Economic analysis of investment projects], *Banky u byrzh: YuNYTY*, Moscow, Russia.
3. Vasyna, A.A. (2004), *Fynansovaia dyahnostyka y otsenka proektov* [Financial diagnosis and evaluation of projects], *Pyter, St.Petersburg, Russia*.
4. Hrytsaj, T.L. (2011), "The investment project as an economic category", *Finansy, oblik i audyt*, vol. 18, pp. 272—278.
5. Davydov, I.S. (2008), *Kontrolinh* [Controlling], *Tsentr uchbovoi literatury*, Kyiv, Ukraine.
6. Department of foreign affairs and international economic relations of Zaporizhzhya regional state administration (2016), "Zaporozhye region - a region of possibilities", available at: <http://investmentzp.org.ua/?go=katalog&catid=26&podcatid=56> (Accessed 20 Dec 2016).
7. Andryanov, A.Yu. (2008), *Ynvestytsyy* [Investments], 2nd ed, TK "Velby", "Prospekt", Moscow, Russia.
8. Lysytsia, L.V. (2014), "The investment project as an economic category" *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 2, pp. 108—110.
9. Mamotenko, D.Yu. (2008), *Otsinka efektyvnosti investytsijnykh proektiv* [Estimation of investment projects], available at: http://vlp.com.ua/files/32_13.pdf (Accessed 20 Dec 2016).
10. Fedorenko, V.H. (2004), *Osnovy investytsijno-innovatsinoi diial'nosti: navch. Posibn* [Basis of investment and innovation activity], *Alerta*, Kyiv, Ukraine.
11. Podshyvalenko, H.P. Kyseleva, N.V. Borovykova, T.V. and Zakharova, H.V. (2006), *Ynvestytsyonnaia deiatel'nost'* [Investment Activities], 2nd ed, *Knorus*, Moscow, Russia.
12. Popov, V.P. and Semenov, V.P. (2001), *Orhanyzatsyia y fynansyrovanye ynvestytsyj* [Organization and Financing of investments], *Pyter, St.Petersburg, Russia*.
13. Chervan'ov, D.M. (2003), *Menedzhment investytsijnoi diial'nosti pidpriemstv* [Investment management companies], *Znannia-Pres*, Kyiv, Ukraine.
14. Schukin, B.M. (2004), *Investuvannia* [Investing], *MAUP*, Kyiv, Ukraine.
15. Yatsenko, V.F. and Zems'ka, H.O (2010), "Estimation of investment projects: domestic and foreign practice", available at: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/7490> (Accessed 20 Dec 2016).

Стаття надійшла до редакції 04.01.2017 р.